

1. Estimering og hypotesetesting

La Y være en normalfordelt stokastisk variabel med forventning βx og varians σ^2 . Her er β en ukjent parameter, og x er et valgt nivå av en forklaringsvariabel. Variansen σ^2 antas å være kjent. Fra et forsøk har vi samlet inn n (uavhengige) parvise observasjoner (x_i, y_i) for $i = 1, \dots, n$.

- (a) Vis at rimelighetsfunksjonen for β er proporsjonal med $e^{-\frac{1}{2\sigma^2} \sum_{i=1}^n (y_i - \beta x_i)^2}$.
- (b) Hva blir sannsynlighetsmaksimeringsestimatoren $\hat{\beta}$ for β ? Vis utregning. Argumenter for at $\hat{\beta}$ er normalfordelt og forventningsrett. Hva blir variansen?

En testobservator for $H_0 : \beta = b$ mot $H_1 : \beta \neq b$ er

$$Z = \frac{\hat{\beta} - b}{\sqrt{\sigma^2 / \sum_i x_i^2}}.$$

Når nullhypotesen er sann så er $Z \sim N(0, 1)$.

- (c) Vi forkaster H_0 dersom vi observerer $Z < -1.44$ eller $Z > 1.44$. Hva blir testens signifikansnivå?

Sannsynlighetskvoteprinsippet ('likelihood ratio') er en metode vi kan bruke for å konstruere en test. For denne oppgaven vil vi da ta utgangspunkt i sannsynlighetskvoten

$$\lambda = \frac{L(b)}{L(\hat{\beta})},$$

der $L()$ er rimelighetsfunksjonen for β , b er verdien for β under H_0 og $\hat{\beta}$ er sannsynlighetsmaksimeringsestimatoren for β . Sannsynlighetskvoten vil ta verdier mellom 0 og 1.

- (d) Er det verdier av λ nære 0 eller nære 1 som tyder på at null-hypotesen stemmer? Forklar kort. Vis at du med sannsynlighetskvoteprinsippet kan utlede samme test som i oppgave (c).

2. Enkel lineær regresjon

Vi har $n = 35$ parvise observasjoner (x_i, y_i) der $x_i = 0$ for $i = 1, \dots, 15$ og $x_i = 1$ for $i = 15, \dots, 35$. Observasjonene er illustrert i kryssplottet i Figur 1.

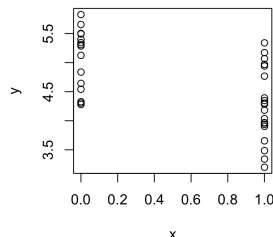

Figure 1: Kryssplott av $n = 30$ parvise observasjoner

En enkel lineær regresjonsmodell er tilpasset ved hjelp av R og resultatet (modellsammenheng) er presentert her:

Call:

```
lm(formula = y ~ x)
```

Residuals:

	Min	1Q	Median	3Q	Max
	-1.06263	-0.38814	0.04095	0.44000	1.07685

Coefficients:

	Estimate	Std. Error	t value	Pr(> t)
(Intercept)	5.0590	0.1501	33.708	< 2e-16 ***
x	-0.7959	0.1985	-4.008	0.000328 ***

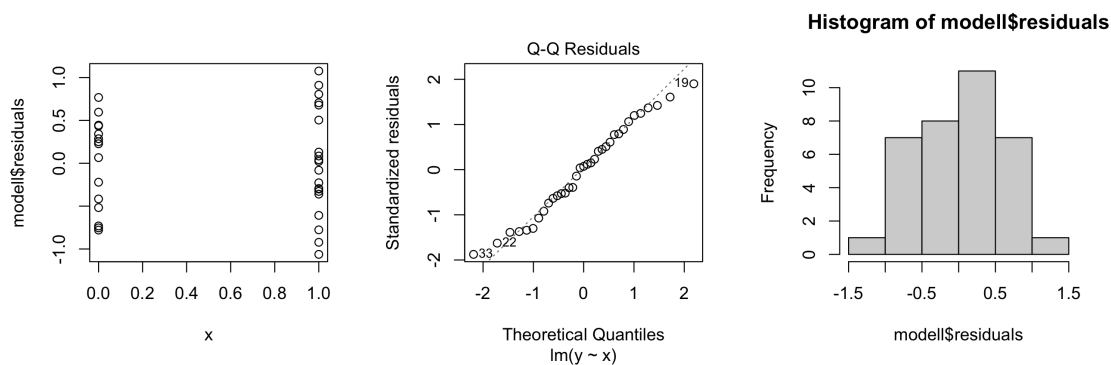
Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.5813 on 33 degrees of freedom

Multiple R-squared: 0.3275, Adjusted R-squared: 0.3071

F-statistic: 16.07 on 1 and 33 DF, p-value: 0.0003285

- (a) Skriv ned en formel for den enkle lineære regresjonsmodellen og hvilke antagelser som gjelder for denne. Figur 2 viser tre ulike plott av residualene $\hat{\epsilon}_i = y_i - \hat{y}_i$ fra modelltilpasningen. Bruk en eller flere av disse, samt eventuelt Figur 1, til å kommentere modellantagelsene.

(a) Residualer mot x

(b) Kvantil-kvantil plott

(c) Histogram

Figure 2: Residualplott

- (b) Hva blir predikert verdi for y dersom vi gjør et nytt forsøk med $x = 1$? Regn ut et 95% prediksjonsintervall.

3. ANOVA

En forsker undersøker effekten av tre ulike gjødselsorter (A, B og C) på plantevekst (i cm). Det brukes uavhengige stikkprøver på 10 planter i hver gruppe.

Resultatene av eksperimentet er gitt i følgende tabell:

Gjødsel	n_j	$\bar{Y}_j$	s_j^2
A	10	15.38	2.38
B	10	12.82	2.59
C	10	12.93	2.32

- (a) Følgende tabell er en delvis utfylt variansanalysetabell (ANOVA-tabell) hvor noe informasjon mangler (stjerner). Konstruer den komplette variansanalysetabellen og foreta en test på nullhypotesen om at forventet vekst er den samme innenfor hver kategori (gjødselsort). Skriv ned null- og alternativ-hypotese. Hva blir konklusjonen ved signifikansnivå 0.05?

Source	df	SS	MS	F
Treatment	*	*	*	3.52
Error	*	160.52	*	
Total	*	*		

- (b) Forskeren ønsker å teste om den gjennomsnittlige effekten av gjødsel A og B er større enn effekten av C. Uttrykk dette som en kontrast og forklar kort når det er rimelig å utføre en slik test. Til slutt, utfør testen og rapporter p -verdien. Hva er din konklusjon?

4. Ikke-parametrisk test

En klinisk forsker måler systolisk blodtrykk (mmHg) på 10 pasienter før og etter et nytt kosttilskudd. Målet er å undersøke om kosttilskuddet bidrar til å redusere blodtrykket. Målingene er:

Pasient	Før	Etter
1	150	145
2	160	158
3	155	152
4	148	150
5	162	160
6	158	156
7	151	150
8	149	147
9	157	154
10	153	152

Forskeren mener at målingene ikke er normalfordelte og bestemmer seg derfor for å utføre ikke-parametriske tester.

- (a) To ikke-parametriske tester er tilgjengelige: fortegnstesten og Wilcoxons rank test. Angi forutsetningene for hver av de to testene og formuler nullhypotesen og den alternative hypotesen.
- (b) Utfør fortegnstesten og Wilcoxons rank test. Hva er konklusjonen hvis $\alpha = 0.05$?